

İKTİSAT

İSVEÇ USULÜ «ORTA YOL»*

T. E. CHESTER **

Çev. Doç. Dr. Muallâ ÖNCEL

Son yıllarda İngiltere'de İsveç meselelerine olan ilgi büyük ölçüde artmıştır. İsveç EFTA içinde en fazla ticaret yaptığımız ülkedir; ve ihracatları gayrisafi milli hasılanın % 20 si dolayında olan ve bu nedenle dış ticaretin kendileri için aynı ölçüde hayati önem taşıdığı bu iki ülke arasında büyük ticarî ilişkiler gelişmiştir. Gerçekten, 1960 yılındanberi İsveç'e olan İngiliz ithalâtı ve ihracatı carî fiyatlarla iki katına çıkmış; 1968 de İsveç'e yapılan 260 milyon İngiliz lirası değerindeki ihracatımız Kanada ve Güney Afrika'ya yapılan ihracata eşit ve Doğu Avrupa ile Lâtin Amerika'nın tümüne yapılan ihracattan daha büyük olmuştur.¹

Öte yandan, İsveç sanayiinin başarısı da yakından ilgi çekmektedir. İngiliz ticaret gemilerinin tonajı son on yıl içinde yaklaşık olarak % 50 oranında (yani 1,5 milyon gros tondan 1 milyon gros tona) düşerken İsveç tersaneleri 1950 den bu yana denize indirilen gemi tonajını yaklaşık olarak dört kata (350.000 gros tondan 1.320.000 gros tona) yükseltmeyi nasıl başarmıştır?² Diğer taraftan, Volvo,

* Bu makale National Westminster Bank tarafından yayımlanan «Quarterly Review» adlı derginin Mayıs 1970 sayısından çevrilmiştir.

** Prof. Chester, CBE. Manchester Üniversitesinde Sosyal İdare Bölümü başkanı ve İşletme Fakültesi konseyi üyesidir. Prodüktivite Kurulunun idaresi altında, iş idaresi örgütü üzerinde yapılan uluslararası bir araştırmaya koordinatör olduğu 1956 yılındanberi İsveç ile ilişkileri sürekli olmuştur.

¹ Annual Abstract of Statistics, 1969, Tablo 270 ve 271.

² İsveç Hakkında Bazı Temel Bilgiler, Stockholm Enskilda Bankası ve «Annual Abstract of Statistics», 1969, Tablo 201.

SKF, ASEA ve Ericsson gibi İsveç firmaları Avrupa'nın önde gelen teşebbüsleri arasında sayılmaktadır.³ Sınai alan dışında, İsveç kamu yönetimi de araştırmalara konu olmuştur. Böylece, İngiliz idari sisteminde reform olanaklarını araştıran Fulton Komitesi vaadkâr bir bilgi kaynağı olarak İsveç uygulamasına yönelmiş⁴ ve yerel idareler konusunda kurulan Maud Komitesi, İsveç yerel idaresinden Dr. Marshall'a özel bir çalışma yaptırmıştır.⁵

Ekonomik bir paradoks mu?

Maamafih, İsveç ekonomik durumunda yabancı gözlemcileri şaşkırtan özel bir paradoks vardır: Bu, OECD tarafından üye ülkeler için hazırlanan 1 numaralı tablodan da görüleceği üzere, çok yüksek bir yaşama düzeyi ile en yüksek vergi yansımalarının bir arada görülmüşüdür.

Farklı istatistik hesaplama yöntemleri nedeniyle ayrıntılı rakamlar her zaman tutmayabilirse de, bu bulgular diğer kaynaklarla da teyid edilebilir.⁶ Tablodan, «vergileme yarışı»nda İsveç'in en üst yeri tuttuğu, onu hemen arkadan Fransa ve Norveç'in izlediği, buna karşılık —belki birçok İngiliz'i şaşırtacak ise de— İngiltere'nin Batı Almanya'dan sonra ancak yedinci sırada olduğu, yalnız Japonya ve İsviçre'nin % 30'un çok altında bir vergi yüküne sahip bulunduğu görülmektedir. Diğer taraftan «kişi başına gelir» ölçü olarak alınırsa İsveç, bu yönden de Avrupa ülkeleri arasında söz götürmez bir önderlik elde etmiştir. İngiltere 11. sırada ve en sondaki dört ülke arasında bulunurken İsveç, büyük bir farkla İsviçre'nin önünde yer almaktadır.

İsveç ve İngiltere'nin vergi yükünü oluşturan öğelerin daha ayrıntılı karşılaştırılması Tablo II de verilmiştir. Rakamlar iki ülkenin vergi politikaları arasında derin bir farklılık olduğunu gösteriyor. İsveç İngiltere'ye oranla gelir vergisine daha fazla ağırlık vermiştir (İngiltere'de vergiler toplamının % 31,2 si, İsveç'te 45 i gelir vergilerinden sağlanır). Öte yandan İsveç'te kurumlar vergisi, İngiltere'dekine oranla kamu gelirlerinin daha küçük bir parçasını meydana getirir (Toplam vergi gelirlerinin İsveç'te % 4,1 ini İngil-

³ The Times : İngiltere ve Denizaşırı Ülkelerde 500 Büyük Teşebbüs, Tablo 13.

⁴ Fulton Komitesi Raporu, Cilt : 1 Ek C. sh. 138.

⁵ Local Government Administration Abroad, Cilt IV, sh. 25.

⁶ Seçilmiş Ülkelerde Vergi Geliri Kaynakları, Monthly Economic Letter, First National City Bank, New York, Şubat 1970.

TABLO : I

Ülke	Cari fiyatlarla kişi başına GSMH Dolar olarak (a)	Sıra	GSMH'nın yüzdesi olarak vergiler (sosyal güvenlik primleri dahil) (b)	Sıra
1. Avusturya	1,550	12	42.2	4
2. Belçika	2,160	9	35.8	9
3. Kanada	3,010	3	34.8	10
4. Danimarka	2,540	5	37.3	8
5. Fransa	2,530	6	45.7	2
6. Almanya	2,200	8	40.9	6
7. İtalya	1,390	14	34.8	11
8. Japonya	1,400	13	20.3	14
9. Hollanda	1,980	10	41.2	5
10. Norveç	2,360	7	42.6	3
11. İsveç	3,230	2	46.6	1
12. İsviçre	2,790	4	23.6	13
13. İngiltere	1,850	11	37.7	7
14. Amerika	4,380	1	30.8	12

Kaynak : (a) «OECD Observer» daki tablo, Şubat 1970.

(b) Economic Trends, Mayıs 1969, keza DEA Progress Reports, No. 55, Mart 1969.

tere'de ise % 7,9 unu sağlar). İsveç'te gayrisafi milli hasılanın % 8.1 ne eşit olan sosyal güvenlik primleri, bu oranın % 5,5 olduğu İngiltere'yi geçmektedir. Bu ödemelerde İşverenlerin payı İsveçte gayrisafi milli hasılanın % 4,2 si oranında bulunduğu halde, İngiltere'de sadece % 2,8 i oranındadır —sosyal hizmetleri farklı bir biçimde finanse etmek yöntemi İngiltereyi öteki Avrupa ülkelerinin çoğundan ayırır; şüphesiz bu, Ortak Pazara girmemiz için yapılacak herhangi bir anlaşmada büyük bir sorun olacaktır. Bununla birlikte, İngiltere'de, harcamalar üzerindeki vergilerin İsveç'tekine göre toplam gelirlerin daha büyük bir oranını oluşturduğu görülmektedir (% 46,2 ye karşılık % 33,4). (İsveç'te 1969 yılında konulan % 10 oranındaki katma-değer vergisinden doğabilecek önemli değişikliklere ait bilgi henüz elde yoktur). Bu rakamlar yorumlanırken İngiltere'de yerel idare vergilerinin harcama vergileri olarak sınıflandırıldığı, İsveç'te ise gelir vergisi başlığı altına sokuldukları unutulmamalıdır. İsveç yerel otoriteleri, yerel gelir vergisi koymak yetkisini haizdirler; bir idareden diğerine değişmekle beraber, bunların miktarı, geçen yıl, ortalama olarak vergilenebilir gelirin % 20 si dolayında olmuş ve yerel özerklik ve inisiyatifi büyük ölçüde etki-

leyen başlıca bağımsız gelir kaynağını meydana getirmiştir. Bu, İngiltere'de yerel idarelerin yeniden düzenlenmesi halinde gözönünde bulundurulması gereken bir unsurdur.

TABLO : II
VERGİ SİSTEMİNİN UNSURLARI

	İsveç		İngiltere	
	GSMH'nin yüzdesi olarak	Vergiler toplamının % si olarak	GSMH'nin % si olarak	vergiler toplamının % si olarak
Gelir üzerindeki vergiler				
a) Gelir vergisi	21.0	45.0	11.8	31.2
b) Kurumlar vergisi	1.9	4.1	3.0	7.9
	22.9	49.1	14.8	39.1
Harcamalar üzerindeki vergiler				
	15.6	33.4	17.4	46.2
	38.5	82.5	32.2	85.3
Sosyal güvenlik primleri	8.1	17.5	5.5	14.7
TOPLAM	46.6	100.0	37.7	100.0

Kaynak : Economic Trends, Mayıs 1969.

İsveç'in ekonomik başarısı gayrisafi milli hasılanın dikkat çekici yıllık artış hızında yansımaları bulmuştur : 1957-1967 arasındaki 10 yıllık devrede İngiltere'nin % 3,1 oranındaki hızına karşılık İsveç'teki artış hızı % 4,4 tür. Aynı dönemde sınıai üretim, İsveç'te yılda % 6,1 oranında çoğalmıştır. Bu, Fransa (% 5), Almanya (% 4,8), Amerika (% 4,6) ve İngiltere'nin (% 2,7) hızlarından büyüktür.⁷

İsveçli araştırmacılar sermaye birikiminin yüksek bir hızla gerçekleşmesinin ağır vergileme ile asla uyumsuz olmadığına özellikle işaret etmek isterler. OECD tarafından toplanan rakamlara göre, son yıllarda İsveç'te sermaye birikimi gayrisafi milli hasılanın % 25 i dolayında oynamıştır; bu oran İngiltere için % 18 ve Amerika için % 17'dir. Aynı kanıtların, görünüşe göre büyük hacimli tasar-

⁷ İsveç Bütçesi 1969-70, Maliye Bakanlığı, Stockholm.

rufaları engellemeyen çok geniş kapsamlı İsveç sosyal hizmetleri için de geçerli olduğu belirtilmektedir. İsveçli otorite Dr. K. Samuelson şöyle diyor :

«Refah devletinin riskleri konusunda yabancı ülkelerde yapılan tartışmalarda sık sık öne sürüldüğü gibi, sosyal güvenlik, çalışma ve ilerleme güdüsünü azaltmamıştır. Aksine, çalışkan insanların gayretini daha da kamçulamıştır». ⁸

Bu arada, 1963 yılında kabul edilmiş bulunan, aslı ve tamamlayıcı olmak üzere iki katlı ve kazanca göre tesbit edilen menfaatleri kapsayan geniş Ulusal Emeklilik Plânına dikkatler çekilebilir.⁹ Aynı zamanda İsveç, dünyanın en ileri sağlık ve hastahane hizmetlerine sahip olduğunu iddia edebilir. 1000 kişiye 16 yatak olan yatak - nüfus oranı ile, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'ndekinden % 60 oranında daha fazla hastane hizmetleri arz etmektedir.¹⁰

Modern devletler üzerindeki karşılaştırmalı incelemeler, nadiren sürekli ve tamamlayıcı olan, dolayısıyla nedensellik bağları çıkarmağa elverişli bulunmayan istatistik toplamlara büyük ölçüde dayanmak zorunda olan bir yabancı araştırmacı için muhtemel sıkıntılarla doludur. Duygusal olarak taraf tutmağa elverişli bir konu olan devletle sanayi arasındaki karşılıklı bağlılık incelenmeğe teşebbüs edildikte, olağanüstü güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bununla birlikte yukarıdaki bilgiler, çoğu kere, «orta yol» olarak tanımlanan İsveç tecrübesinin, modern toplumda devlet ile sanayi arasında daha iyi ilişkilerin gelişmesine doğru bir hareket olduğunu gösteriyor. Ayrıca, bu tecrübe yaklaşık olarak kırk yıldanberi, içerde ve dışarda zorlu güçlükler olmadan demokratik bir düzen içinde süregelmiştir. Hernekadar zorunlu askerlik hizmetini devam ettirmekte ve gayrisafi milli hasılanın % 5 ini güvenlik harcamalarına ayırmakta ise de İsveç, Napolyon devrindenberi herhangi bir savaşa girmemiştir.

Aşağıdak satırlarda İngiltere'nin bugünkü sorunları bakımından özel önem taşıyan üç alanın incelenmesine teşebbüs edilmiştir : sanayiın mülkiyeti, sınaî ilişkiler modeli ve İsveç'in bütün eğitim sisteminde halen geliştirilmekte olan köklü reform.

⁸ «From Great Power to Welfare State», Allen and Unwin, 1968, sh. 250.

⁹ İsveç'in Sosyal Güvenlik Sistemi-Sistemin harp sonrası devredeki ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi, A.B.D. Sağlık, Refah ve Eğitim Bakanlığı, Araştırma Raporu, NO : 14, Washington, 1966.

¹⁰ A. Engel : Perspectives in Health Planning.

Bazı temel göstergeler

İki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıkları aydınlatan bazı temel göstergeleri önceden açıklamak, uygun bir perspektif sağlamak için zorunlu görülmektedir.

1. **N ü f u s.** 175.000 mil kare yüzölçümü ve 8 milyona ancak varan nüfusu ile İsveç, yüzölçümü bakımından İngiltere'nin iki katı büyüklüktedir; fakat nüfusu İngiltere'nin sadece yedide biri kadardır. Bu nedenle iki ülke farklı nüfus yoğunluklarına sahip bulunmaktadır: İngiltere'de mil kare başına 585, İsveç'te 50 kişi düşer. Bu, sınaî yerleşme ve ulaşım politikalarını etkiler. Ancak, her iki ülkede eşit ölçüde şehirleşme yoğunluğu vardır: toplam İsveç nüfusunun yaklaşık olarak % 30-u en büyük üç şehirde toplanmıştır; ve yeryüzündeki % 3 nüfus artış hızı ile kıyaslanırsa her iki ülke nisbeten düşük bir hıza sahiptir (yılda % 0,5).

Açıklanan ekonomik başarılarına ilâveten İsveç, iki konudaki üstünlüğü ile öğünebilir. Halkı için en uzun ömür beklentisi ile (kadınlarda 76, erkeklerde 72 yaş; İngiltere için bu rakamlar 74 ve 68 dir) en düşük çocuk ölümü hızını birarada gerçekleştirmiştir. 1967 de her bin İsveç'li bebekten sadece 13'ü doğdukları yıl içinde ölmüştür; bu rakam İngiltere'de 19, Amerika'da 23-tür.¹¹ Bu faktörler İsveç'te bildiğimiz koşulları yaratmıştır: yaşlıların sürekli olarak arttığı bir nüfus yapısı ve gelecek yıllarda çalışma yaşındaki kişilerin sayısında azalma öngörüsü. Bugün 65-in üzerinde olanlar İsveç nüfusunun % 14-ünü ve İngiltere nüfusunun % 13-ünü oluşturmaktadır.¹² Bu yüzden İsveç, İngiltere gibi, işgücünü genişletmek için iki ana kaynağa başvurmak zorundadır: günümüzde kadın işgücünün büyük bir bölümünü oluşturan evli kadınlar ve göçler. 1968 yılında İsveç'de 200.000 yabancı istihdam edilmiştir ki, bu, çalışan işgücünün % 5-ine eşittir. Aslan payı Finlandiya'da olmak üzere bu miktarın dörtte üçü kuzey Avrupa ülkelerinden, geri kalan bölümü ise başlıca Almanya, Yugoslavya, ve Yunanistan'dan gelmiştir.

2. **H a y a t S t a n d a r d ı:** Batının diğer sınaî toplumlarına kıyasla İsveç halkının sahip olduğu hayat standardı hakkında bilgi **OECD Observer Data Sheet, Şubat 1970**'ten çıkarılabilir. Bu, tablo III te gösterilmiştir.

¹¹ Registrar General's Quarterly Return for England and Wales, NO : 480.

¹² «The Swedish Economy 1969-70» ve «The General Outlook for the 1970's», «Maliye Bakanlığı, Stockholm», 1966.

TABLO : III

	İsveç	İngiltere	Almanya	Fransa	Amerika
(a) Özel tüketim harcamaları					
(i) Cari fiyatlarla, kişi başına ve dolar olarak	1,790	1,170	1,240	1,540	2,680
(ii) Gayrisafi millî hasılanın yüzdesi olarak	55.3	63.0	56.2	60.8	61.2
(b) Her 1000 kişiye					
(i) Yapımı tamamlanmış konutlar (yıllık)	12.7	7.7	8.4	8.5	*
(ii) Telefon	489	218	172	141	540
(iii) Televizyon alıcıları	289	280	248	185	392
(iv) Yolcu arabaları	246	196	194	240	414
(c) Kilovat saat olarak kişi başına yıllık net elektrik tüketimi	6,432	3,481	3,088	2,216	6,532

* Temin edilememiştir.

Prof. Hill'in işaret ettiği gibi İngiltere'de tüketimin gayrisafi millî hasılaya oranı nisbeten yüksek ise de, en düşük orana rağmen İsveç çok daha ilerdedir.¹³ Gerçekten, modern medeniyette hayat standardının özellikle hassas göstergeleri olan ev sahipliği ve elektrik, telefon, araba kullanımında İsveç, dünyanın en varlıklı ülkesi olan Amerika'dan hemen sonra, öteki Avrupa ülkelerinin çok önünde gelmektedir.

Kamulaştırmaya başvurmaksızın sosyalizm

1932 yılındanberi kesintisiz olarak sosyalist hükümetler iktidara gelmişse de, teşebbüslerde özel mülkiyet İsveç ekonomisinin belirgin niteliği olmuş, devlet mülkiyeti belli birkaç sektörle sınırlı kalmıştır. Gerçekten, 1932 den bu yana çok az sayıda kamusal teşebbüs kurulmuştur; tek büyük istisna 1940'ta kuzey İsveç'te işsizliği hafifletmek gibi özel bir amaçla kurulmuş olan çelik sanayiidir. Devlet teşebbüsleri, ya PTT ve Kraliyet askeri levazım ve mühimmat fabrikalarında (Royal Ordnance Factories) olduğu gibi merkezi hükümet kuruluşu halindedir; ya da devletin en büyük payı elinde tuttuğu ortaklıklar şeklindedir. Bunların en önemlileri IV numaralı tabloda gösterilmiştir.

Son zamanlarda Nükleer Enerji Kurumu, devletin % 50 paya sahip olduğu ASEA-Atom gibi bir miktar karma mülkiyetli teşebbüsler kurulmuştur. Aynı şekilde, İsveç Radyo ve Televizyon Kurumu, yönetim kurulu kısmen devlet tarafından atanan ve yıllık lisans harçları ile finanse edilen özerk bir kuruluş olarak özel bir durum gösterirken, İskandinav Havayolları Ortaklığında (Scandinavian Airline System-SAS) toplam sermayenin yedide üçüne eşit olan İsveç'e ait payın yalnız yarısı devlet elindedir. Para ve sermaye piyasası söz konusu oldukça, devlete ait kurumların, toplam kredilerin sadece % 13,4 ünü sağladığı tahmin edilmiştir.¹⁴ Yerel idarelere ait mülkiyetin de kapsamı nisbeten küçük olup konut, havagazı işletmesi gibi kamu kuruluşlarıyla sınırlıdır. Toplam konut mülkiyetinin yaklaşık olarak %17 si yerel idarelere aittir. İngiltere'de bu oran % 27-dir.¹⁵

¹³ National Westminster Bank Quarterly Review, Şubat 1969.

¹⁴ İsveç Bütçesi 1969-70, Maliye Bakanlığı, Stockholm.

¹⁵ Konut ve Mahallî İdareler Bakanlığı İstatistikleri.

TABLO : IV

A. Merkezi Hükümete Ait Ticari İşletmeler

İsim :	Devletin bu alanlarda faaliyeteye başladığı tarih	İstisdam edilenlerin sayısı (000 ilâvesiyle)	
		1950	1967
Devlet demiryolları	1853	73	52
PTT	1636	31	33
Telekomünikasyon idaresi	1853	31	39
Devlet orman işletmesi	16. yüzyıl	8	8
Devlet enerji idaresi	1909	9	8
Askeri levazım ve mühimmat fabrikası idaresi	17. yüzyıl	3	5
Diğer kamusal işler		1	1

B. Sermayenin Yüzde Elliden Fazlasına Devletin Sahip Olduğu Anonim Ortaklıklar

Faaliyet Alanı	Devletin payları kısmen elinde bulundurmağa başladığı tarih *	Devletin payların tümünü ele geçirmeye başladığı tarih *	— İstisdam edilenlerin sayısı 1967
Maden sanayii	1907	1957	7
Restoranlar	1915	—	7
Orman sanayii	1927	1941	4
Çelik sanayi	—	1940	3**
Alkollü içki ticareti (toptan ve perakende)	1917	1955	2
Tütün	—	1915	2
Bankacılık	1923	1951	1
Diğer ortaklıklar (milli piyangolar ve futbol müşterek bahsi dahil)			15
			41

Kaynak : Stockholm Enskilda Bankası tarafından hazırlanan «Some Data about Sweden 1969-1970», Nisan 1969, 69 ve 70 numaralı tablolar

* Veya diğer bir şekilde bu alanlara ilgi göstermeğe başladığı tarih.

** 1966.

Bu gerçekler İsveç'te sosyalist hükümetlerin kamulaştırmayı, her derde deva bir çare niteliğinde görmediklerini, bu tedbiri seyrek olarak ve özel teşebbüsün çalışması beklenemeyen hallerde kullandıklarını göstermektedir. Bununla birlikte, aşağıdaki bilgilerin ortaya koyduğu gibi bir izlenim, yalnız başına, kamu sektörünün toplam ekonomik sistem içindeki kudreti hakkına yanlış kanaat uyandırıcı olabilir.

1) 3,8 milyon olan toplam işgücünden % 20 si devlet hizmetinde bulunup, merkezi hükümet ve yerel idareler arasında eşit oranda dağılmıştır; geri kalan % 80 özel sektörde çalışmaktadır.¹⁶ Bu rakamlar İngiltere için, 2 milyon olan bütün kamu teşebbüsleri müstahdemleri de dahil edilse, devlet hizmetlerinde % 24, özel sektörde % 76 olarak tahmin edilmiştir.¹⁷

2) Yukarıda sözü edilen OECD Observer'de yayınlanan inceleme 1968'de devlet harcamalarının gayrisafi millî hasılanın % 37,4'üne ulaştığını, İngiltere için bu oranın % 33,3 olduğunu gösteriyor. (Yanlış anlamaya yer vermemek için bu harcamanın daha önce sözü edilen vergi yükünden farklı olduğuna işaret edilmelidir).

3) İsveç Maliye Bakanlığı toplam millî yatırımlardan % 43 ünün kamu sektörü (% 22-si merkezi hükümet, % 21-i yerel idareler tarafından), % 57-sinin özel teşebbüs tarafından sağlandığını belirtmektedir. İngiltere'de 1969 yılına ilişkin millî gelir ve harca hesapları 7,798 milyon İngiliz lirası değerindeki toplam sermaye birikiminden, 3,817 milyon lirasının, yani % 49-unun kamu teşebbüsleri dahil olmak üzere kamu sektöründe meydana geldiğini gösteriyor.

4) Ayrıca, İsveç hükümeti selektif ve şartlı vergi muafiyetleri yoluyla özel sektör yatırımlarını teşvik için «yatırım rezerv fonları» özel tedbirini kullanabilir.

5) İsveç'te kamu otoriteleri, gelirin transfer ödemeler yoluyla yeniden dağılımında da önemli rol oynar. Sadece fertlere yapılanlar göz önüne alınırsa bu ödemeler son yıllarda gayrisafi millî hasılanın % 10-dan fazlasına ulaşmıştır.¹⁸

6) Çeşitli kamusal yardım fonları hızla yükselmiş ve geçen yıl 25 milyar İsveç kronuna (yaklaşık olarak 2 milyar İngiliz lirası) ulaşmıştır. Bu, ülke çapında özel sigorta ortaklıklarının ellerinde-

¹⁶ Statistical Abstract of Sweden, 1969, 223-230. tablolar.

¹⁷ Economic Trends, Ekim 1968, No : 180.

¹⁸ İsveç Bütçesi 1969-70, Maliye Bakanlığı, Stockholm.

ki fonlar toplamına eşit olup portföyün % 50-si konutta, % 25-i sanayide ve % 12-si yerel idareler borçlarında tutulmakta ve büyük bir kredi kaynağı görevi görmektedir.

Bu nedenle «İsveç Usulü Orta Yolu»n, esas olarak, mülkiyeti kamulaştırmak yerine, bazılarının «fonksiyonel sosyalizm» dediği ilkeyi benimsediği görülüyor. Bu ilke, özel teşebbüsleri harekete geçiren güdü ile ülke ekonomisinin sürekli olarak genişlemesini sağlamak için yapılan selektif, dolaylı kamu müdahaleleri arasında dikkatli bir dengenin kurulmasını ifade eder. Bizzat İsveçliler tarafından «kapitalist üretim, sosyalist bölüşüm sistemine sahibiz» yolunda verilen tanım gerçeğe uygun görünmektedir.

Sınai ilişkilerin yapısı

Kamu ihtiyaçları ile kişisel çıkarlar arasında denge kurma ilkesi en belirgin ifadesini, belki de, sınai ilişkiler alanında bulmaktadır. İsveç, büyük ölçüde ihtisaslaşmış ve sanayileşmiş küçük bir ülke olduğundan, sanayii, sadece en iyi biçimde korunan bir iç piyasa ile bile yaşayamaz; ürünlerini bütün dünyada açık rekabetle satmak zorundadır. Bu işi becerebilmek için işgücü ve sermaye, üretim alanları arasında hareketli olmalı, düşük kâr getiren işleri ve yatırımları, talebi artan alanlara kaymak üzere, terketmeğe hazır bulunmalıdır. Bu değişme süreci ve rasyonalizasyonun, herkesçe istenen ekonomik büyüme için önemli bir önkoşul olduğunda çoğu kişiler birleşmektedir. Aynı şekilde üç büyük ekonomik güç, yani devlet, sanayi ve sendikalar ekonomik gelişmenin yükünü kendi haline bırakılmış işçinin omuzuna vurmanın sadece haksız değil, aynı zamanda yetersiz olduğu kanısını paylaşmaktadır. Böyle bir tutum, kesimsel çıkarları, ulusal amaçları zedeleyici biçimde savunma durumuna girmeğe zorlayabilir. Bu nedendir ki, İsveç'te «aktif bir emek piyasası politikası» geliştirilmiştir. Bununla birlikte, mevcut sendika ve işveren kuruluşlarının varlığını, bu politikanın etkinliği için temel öge olarak niteleyecek kadar ileri gitmemek gerekir.

1. İşveren örgütleri: 1902 de kurulmuş olan İsveç İşverenler Federasyonu (SAF), işverenlerin en önemli kuruluşudur. Aslında, ekonominin bütün kesimlerine dağılmış ve 1.250.000 işçi çalıştıran (üçte ikisi beden, üçte biri fikir işçisi) 25.000 ortaklığın üye olduğu 43 işverenler birliğinin merkezî örgütüdür.

2. İşçi Örgütleri: Başlıca üç kuruluş vardır.

a) 1898-de kurulmuş olan İsveç İşçi Sendikaları Federasyonu,¹⁹ (LO) toplam üye sayısı 1,6 milyon olan 37 sendikadan oluşmaktadır. Bunların en büyüğü 340.000 üyeli Metal İşçileri Sendikasıdır

b) 1944-te kurulan Aylıklı Emekçiler Merkezi Örgütü (TOO) toplam üye sayısı 530.000 olan 25 sendikadan oluşmaktadır.

c) 1947-de kurulan İsveç Meslekî Dernekler Konfederasyonunun (SACO) 100.000 üyesi vardır.

Bunlar dışında, daha küçük olan iki işçi kuruluşu bulunmaktadır : Bunlar 1917-denberi faaliyette bulunan 20.000 kadar üyeli Kamu Hizmetlileri Ulusal Federasyonu (National Federation of Civil Servants) ile, 1910 yılında LO'ya rakip olarak kurulan, yaklaşık olarak 20.000 üyeli sendikalist bir kuruluş olan İsveç İşçileri Merkezi Örgütü (SAC) dir.¹⁹

Toplam beden işçilerinin % 90'ının ve büro işçilerinin % 50-ye yakınının sendika üyesi olduğu tahmin edilmektedir. Bütün öteki sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi ikinci grup kategoriye giren işçilerin sayısı hızla artmaktadır. Herhangi yabancı bir gözlemci, gerek SAF ve gerekse LO'nun büyük bir güce sahip olduğu izlenimini edinir. Herhangi bir işveren veya kuruluş tarafından girişilen her iş sözleşmesinin yapılabilmesi için SAF'ın ön onayının alınması zorunludur. Her ne kadar LO'ya bağlı 37 sendika toplu sözleşmeler ve grevler konusunda resmen hareket serbestliğine sahip iseler de, önemli toplu görüşmeler ve muhtemel uyuşmazlıklardan LO'yu haberdar etmekle yükümlüdürler. Bir sendika merkezle anlaşmaksızın üyelerinin % 3'ünden fazlasını içine alan bir grev düzenlerse, malî yardım alma hakkını kaybeder. SAF ve LO'nun bireysel sendika düzeyindeki toplu sözleşmelerde, gelecekteki ücret hareketleri için ülke ölçüsünde standartlar saptayan merkezî düzeydeki ücret görüşmeleri yapmağa başladığı 1950 lerden bu yana olan gelişme özel bir önem taşımaktadır. Sanayiin her iki yanı devlet müdahalesini uzakta tutmak konusunda başarılı bir işbirliği yapmışlardır. Resmî arabuluculuk dışında bugün mecburî tahkim mevcut değildir. 1928-den bu yana kurulan iş mahkemeleri yalnız, İsveç kanunlarına göre bireysel iş sözleşmelerinin tamamlayıcı bir parçası sayılan mevcut toplu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda kaza hakkını haizdir. Sendikalararası mücadeleler, —sendikalararası yetki uyuşmazlıklarının İngiltere'de çok sık gö-

¹⁹ Statistical Abstract of Sweden, 1969, Tablo 31 ve 32; keza bkz : Bo. Carlsson : İsveç'te Sendikalar, Tidens Publication House, Stockholm, 1969.

rülmesine karşılık— LO tarafından kabul edilen ve aynı sanayi kolundaki bütün işçilerin, faaliyetleri ne olursa olsun, aynı sendikaya üye olmaları gerektiği yolundaki örgütsel ilkesi nedeniyle seyrek-tir. Bu nedenle her iş yerinde yalnız bir yerel branş vardır ve bu, işçileri temsil eden sendika örgütünün yürütücüsüdür; İngiltere'deki anlamında işçi temsilcisi (shop steward) sistemi mevcut değildir.²⁰

İsveç'te sınaî ilişkilerin sonuçları istatistik bilgilerden görülmektedir; son 20 yıllık süre boyunca, herhangi bir yıl içinde ve ülkenin tümünde kaybedilen çalışma günlerinin toplamı yalnız 4 kez 50.000'i aşmıştır. İsveçte iş uyumsuzlukları nedeniyle kaybedilen günlerin sayısı, 10 yıllık dönemde (1959-68) istihdam edilen 1000 işçi başına 15'tir; bu rakam yalnız İsviçre'de daha düşüktür. İngiltere'de ise 262 dir.²¹

İş gücünün yeniden dağılımı : bir gerçek

Öteki sanayileşmiş ülkeler gibi İsveç —kısa süreli iktisadî gerilemelerin yol açtığı devri dalgalanmalar da dahil olmak üzere— teknolojik ve ekonomik güçlerden doğan ve gerek coğrafi bölgeler, gerekse iş yerleri arasındaki emek hareketlerine, çoğu kez aynı zamanda katlanmak zorundadır. Kuzeyin ormanlık eyaletlerinden güneydeki sınaî merkezlere sürekli bir iç göç olmakta, dokuma, hazır elbiseçilik, ayakkabıcılık gibi eski sanayi dallarında olduğu kadar tarımdaki işgücünde de büyük bir azalma görülmektedir. Öte yandan, modern sınaî sektörde olduğu kadar (elektronik, kimya vs.), hizmetler sektöründe de boş yerlerin sayısı artmaktadır. Örneğin, yalnız 1967-de, çalışan nüfusun % 4'üne eşit olan 150.000 işçinin, teşebbüslerin kapanması veya üretimin kısılması nedeniyle işlerini kaybettiği tahmin edilmektedir.

İsveç, emeğin karmaşık olan transfer sorunlarıyla nasıl başa çıkmıştır? Yine, ortalama işsizlik oranını yıllık % 1 — % 2 gibi, bütün sınaileşmiş ülkeler arasında en düşük olan oranda tutmayı nasıl başarmıştır? Bu «güvenlik içinde değişim» (change with security) nasıl sağlanmıştır? Bunun bir cevabı, İçişleri Bakanlığının bir organı olan ve hem işverenlerin, hem de işçi sendikalarının temsil edildiği «Ulusal Emek Piyasası Kurulu»na uygulanan ve özenle saptanmış emek politikasında bulunabilir.²² Bölgesel ve ye-

²⁰ Bo. Carlson, İsveç'te Sendikalar, s. 62.

²¹ Employment and Productivity Gazette, Kasım 1969, s. 1024.

²² «National Labour Market Board» için bkz. Swedish Institute tarafından yayınlanan «Modern Swedish Labour Market Policy», Stockholm 1966.

rel bürolar ağı kanalıyla iş olanaklarını arttırıp, emeğin akıcılığı-
nı teşvik etmek kadar, özellikle yaşlı ve sakatlar için iş bulmak,
yüksek işsizlik ödemeleri ve bölgesel kalkınma amacıyla yardımlar
sağlamak gibi yollarla emek piyasasında uygun bir genel dengeyi
sürdürmek bu kurulun işidir. Emeğin akıcılığını arttırmak ama-
cıyla başvuru tedbirleri arasında evden işe gitmek ve taşınma
giderlerinin karşılanması, yeni bir yuva kurulması için yapılan
ödemeler sayılabilir; fakat bunların arasında özel bir önem taşı-
yanı, yeni bir meslek kazandırma (re-training) olanaklarının hızla
genişlemesi için Kurul tarafından yapılan yardımdır. 1968-69-da
bu olanaklardan yaklaşık olarak 85.000 kişi, başka bir deyimle top-
lam işgücünün % 2-sinden fazlası yararlanmıştır. İki aydan iki
yıla kadar uzayan kurslar, eğitilenlerin yaklaşık olarak % 80-inin
hemen iş bulmasını sağlamıştır. Şimdi bu kurslar, işsizlik tehlike-
si ile karşı karşıya olanlara da açık bulunmaktadır.

Bu başarıların büyüklüğü ile, İngiltere'deki cılız çabalar ara-
sında görülen büyük zıtlık, PEP'in son yayınlarından olan «İşini
Kaybedenler için Stratejiler» adlı kitapta bulunabilir.²³ İngiltere'-
de bugün plânlanmış olan bütün devlet yetiştirme (training) prog-
ramları yürürlüğe konsa bile, yalnız 22.000 boş iş bulunabilecektir;
oysa İsveç modelinde işgücünün % 2-si için 500.000-in üzerinde
açık yer bulunma durumundadır. İngiltere'de büyük sanayilerin
çoğunun yapısının köklü bir biçimde yenilenmekte olduğu bugün-
lerde ancak böylesine yoğun bir çaba, işgücünün yeniden dağılımı-
nı sözden gerçeğe dönüştürebilir. Ulusal Emek Piyasası Kurulu
bütçesinin hızla artışı ve günümüzde 2.500 milyon İsveç kron'una
(200 milyon İngiliz lirası) ulaşması şaşırtıcı sayılmamalıdır. Eği-
tim giderleri 660 milyon İsveç kron'unu (yaklaşık olarak toplamın
dörtte biri) bulmaktadır. Geçen yıl İngiltere'de bu miktara eşit
olan 50 milyon sterlinin sadece işten çıkarma tazminatı olarak
harcandığı belirtilmeğe değer! Ulusal öncelikleri daha isabetle sap-
tamak için İngiliz Sınai Eğitim Kurulları'nın çalışmalarını da içi-
ne alacak, ülke çapında bir araştırma yapılması düşünülebilir.

Eğitim yolu ile plânlama

Uzun dönemli iyi bir ekonomik plânlamanın, en iyi biçimde
saptanmış ta olsa, yalnız emek piyasasında halen bulunanlar için
düzenlenmiş yeni bir mesleğe yöneltme (re-training) programları-
na dayanamayacağı kanısı her yerde güçlenmektedir. «Eğitim en

²³ Strategies for Displaced Persons, Broadsheet 517, Londra 1970.

etkili ekonomik plânlama aracıdır» yolundaki görüş belki de çok yerinde bir ilkedir; ve bu alanda İsveç geniş kapsamlı reformlar yapmıştır. Öteki ülkelerde olduğu gibi İsveç'te de savaş sonrası dönemini, özellikle yüksek öğretime olan talebin sürekli olarak artışı ve gittikçe yükselen kamu harcamalarını gerektirishi niteler; OECD'nin karşılaştırmalı istatistiklerine göre söz konusu harcamalar 1966 - da GNP'nin % 7.4 - üne ulaşmıştır; ve bu, üye ülkeler arasında en yüksek orandır. Kraliyet komisyonları kurmaya İngiltere'den daha istekli görünen İsveç'te yirmi yıldan beri yapılan ülke çapındaki tartışma ve yayınlar, tüm eğitim sisteminin aşağıdaki bölümlerden oluşan köklü reformuna yol açmıştır:²⁴

1. Yedi ilâ onaltı yaş arasındaki, çok amaçlı okullarda dokuz yıllık zorunlu öğrenim görürler; ilk altı yılda bütün öğrencilere aynı öğretim programı uygulanır. Yedi ve sekizinci yıllarda sınıflar farklılaştırılmağa başlar; fakat ancak sonuncu yıl olan dokuzuncu yılda farklı kollara ayrılırlar.

2. Öğrenimlerini sürdürmek isteyenler için orta öğretimin ikinci döneminde üç kolda öğretim yapılmaktadır.

a) Lise üç yıl sürelidir ve üç bölümü vardır: hepsi de yüksek öğretime, özellikle üniversiteye hazırlama amacına yönelik olan genel, teknik ve ticarî bölümler. Fakat son ikisi aynı zamanda, meslekî hayat için de gerekli olan bütün eğitimi sağlamaktadır.

b) Sisteme yeni sokulmuş olan halk eğitimi merkezlerinde öğretim iki yıldır. Bu okullar genellikle teorik olmakla beraber, öğrenciyi bir san'atı uygulamaya daha hızla yöneltebilmek için büyük ölçüde ihtisaslaşmıştır.

c) Geniş çapta meslekî eğitim veren, genellikle iki yıl süreli meslekî okullar.

Biribiri ile karşılıklı ilişkisi olan ve üç okul tipi arasında kolaylıkla aktarmalara yer veren esnek bir sistem olarak kurulmuş bulunan orta öğretimin ikinci dönemi yerel düzeyde koordine edilmiştir.

Orta öğretimin ikinci döneminde onaltı yaşındakilerin oranı, 1950 - de % 18 - den azdı; eğitim yetkilileri 1968 - e kadar % 75 - e yükseltmiş olan bu oranın yakın gelecekte % 85 - e varmasını

²⁴ İsveç'te Eğitim Politikası ve Plânlaması, OECD, Paris 1967.

beklemekte, bunun % 30 -unun lise, % 20 -sinin halk eğitimi ve % 35 -inin de meslekî öğretimde gerçekleşeceğini öngörmektedirler.²⁵

3. Liseyi bitiren öğrencilerin sayısındaki artışın sonucu, yüksek öğretimdeki öğrenci sayısının hızla fazlalaşması olmuştur.

1970 rakamları, % 7 olan İngiliz rakamının yaklaşık olarak dört katıdır. Artış modeli İngiltere'dekinin aynıdır. Genişleme özellikle edebiyat ve sosyal bilimler fakültelerinde belirgindir; fakat tabii bilimlerde plânlananın altındadır. İsveç'te, İngiltere'dekinden de belirgin olan doktor yetersizliği ile mücadele etmek üzere tıp fakültelerindeki öğrenci sayısını arttırmak için özel çaba harcanmaktadır.

Öğrenci sayısındaki bu hızlı artış, yalnız mevcut dört üniversitenin genişlemesine sebep olmakla kalmamış, kuzeyde yeni bir üniversitenin kurulmasına da yol açmıştır. Bundan başka İsveç, dört yeni öğretim merkezi ile, Amerikan yüksek öğretiminde uygulanmakla beraber bu ülkeye henüz girmemiş bir tedbir olan, öğrencileri BA (bachelor of arts) düzeyine kadar getirmeyi denemektedir. Bu durum, 1970 -lerde İngiltere'de iki kat büyüyecek yüksek öğretim sorunu ile karşılaşan Üniversite Ödenek Komitesi'nin daha yakın ilgisini gerektirebilir. Ayrıca, öğretim programını rasyonelleştirmek, teknik yardımlar vs. den daha fazla yararlanmak gibi yollarla yüksek öğretimde verimliliği yükseltmek için harcanan çabalar artmaktadır.

İsveç, orta öğretimin ikinci devresindeki öğrencilere yapılan malî yardımı geliştirmiştir; fakat üniversite öğrencilerine yardım için seçilen yöntem özellikle dikkate değer. Yılda en çok 8120 İsveç kron'u (650 İngiliz lirası) yardım görmek üniversite öğrencilerinin kanunî hakkıdır; bunun 1750 kron'u, yani % 20 -si, karşılıksız yardım olarak verilmektedir; geri kalan % 80 -i ise yirmi yılda geri verilmesi gerekli öğrenim kredisidir. Faiz ödenmesi söz konusu değildir; fakat toplam borç, paranın değerine bağlanmıştır ve devlet sigortaya benzer bir garanti sağlamıştır. Öyle ki hastalık ya da işsizlik gibi olaylar nedeniyle malî güçlükle karşılaşıldıkta geri ödeme ertelenebilir, hattâ borç tümüyle kaldırılabilir.

Bu reformlardan beklenen sosyal, ekonomik ve eğitimsel amaçlara ne ölçüde ulaşılmıştır²⁶ sorusunu cevaplandırmak için,

²⁵ İsveç Bütçesi 1969-70, Maliye Bakanlığı, Stockholm.

²⁶ J. Orring : Comprehensive Schools and Continuation Schools in Sweden, Milli Eğitim Bakanlığı, Stockholm 1962, ve J.D. Koerner : Reforms in Education, Appendix A.

hiç olmazsa şimdilik, vakit erkendir. Çünkü tasarımı eyleme dönüştürme süreci hâlen devam etmektedir. İsveç reformlarını inceden inceye araştıran bir OECD komitesi, «makûl bir iyimserlik» ve «ilk etkilerin olumlu olduğu» sonucuna varmış, ve raporunu şöyle bitirmiştir: «Şüphesiz eğitim sorunları büyük ölçüde politik nitelik taşır ve politik kararları gerektirir; fakat bu kararlar, bilimsel bir temeli ve diğer ülkelerdeki tecrübelerden alınan dersleri gerektiren etkin bir araştırmaya dayandırılmalıdır».²⁷

Bu örgüt, eğitim reformlarının parça parça ve dura dura ilerlediği ve karşılaştırmalı araştırmaların ender olmakla kalmayıp, aynı zamanda siyasetçilerce büyük ölçüde görmezlikten geldiği İngiltere için özellikle önem taşır.

Danışma, fikirbirliği ve uzlaşma

İsveç usulü «orta yol» son zamanlarda etkinliği yönünden eleştirilmekte olup, uzun dönemli geleceği bazan şüpheli görülmektedir. Özel sektöre daha büyük ölçüde müdahalenin yeni bir yolu olarak yorumlanabilecek hükümet kararları şüphe uyandırmaktadır. Örneğin devlet yatırım bankası ve ayrı bir sanayi bakanlığı kurulmuş, bunları, yeni devlet teşebbüsleri kurmak, olanları denetlemek üzere meydana getirilen iki yeni örgüt izlemiştir. Bunun gibi birkısım kanun dışı grevler, özellikle kuzeydeki devlet demir madeni işletmelerinde çalışan 5000 işçinin grevi —ki İngiliz basınında da sözü çok edilmiştir— işveren ve işçi sendikalarının merkezî kuruluşlarınca sınaî ilişkilerin uzaktan denetimi amacını güden mekanizmaya karşı hoşnutsuzluğun ve iyi ücret alan işçilerin «dayanışma ilkesi»ni terketmelerinin bir belirtisi olarak görülmektedir. Yine, çok övülen İsveç ücret politikasının gerçekte hiçbir zaman büyük ücret değişmelerini ve ciddi enflasyonu önleyemediği (1958-68 arasındaki 10 yıllık devrede İsveç kron'unun değerindeki yıllık düşme oranı % 3.5 olarak tahmin edilmiştir; ki % 2.9. olan İngiliz oranından daha kötüdür)²⁸ ve İsveç'in de kronik ödemeler dengesi sorunları ile uğraşmak zorunda olduğu öne sürülmektedir. Daha temele inen bir görüşle, intiharların sayısındaki göze çarpar büyüklüğün, kök salmış hoşnutsuzlukların açık bir belirtisi olduğu iddia edilmektedir. Maddî servetin otomatik olarak insan mutluluğunu yaratmadığında ciddi anlaşmazlık olmamakla beraber, son yıllarda Amerika sosyal bilimcilerinin enine boyuna araştırdığı bu son varsayım savunulabilir görünmemektedir.

²⁷ Reviews of National Policies for Education — İsveç, OECD, Paris 1969.

²⁸ Monthly Economic Letter, Eylül 1969, First National City Bank, New York.

1. İsveç'te intihar oranları uzun yıllar boyunca ve herhalde bir refah devletinin varlığından çok önce, özellikle bu yüzyılın başından bu yana aynı kalmıştır.

2. İsveç, yılda 100.000 - de 15-20 intihar oranı ile dünya ülkeleri arasında liderliği elde tutmamaktadır. Macaristan (29) ve Avusturya'daki (28) oranlar yukarıdakini aşmaktadır. İsveç oranı, Danimarka, Finlandiya, Batı Almanya, İsviçre, Fransa ve Avustralya'yı içine alan, büyük ölçüde farklı ekonomik ve sosyal sistemlere sahip ikinci grup ülkelerinki arasında yer alır (İngiliz intihar oranı oldukça uzun bir süredenberi 10 - da kararlı kalmıştır).

Belki de daha önemli bir nedensel ilişki, göç istatistiklerinde ve beyin göçünde aranabilir. Bununla beraber, bunlar daha çok aksi görüşü kanıtlar görünmektedir. Göç eden İsveç vatandaşlarının yıllık ortalama sayısı 5000 - den fazla değildir. Buna karşılık her yıl 3000 kişi anavatanına dönmektedir. Bu, herhangi bir batılı ülke için en düşük net oranlardan biridir. Bir OECD incelemesi²⁹ İsveç'in 1957-61 arasındaki net kaybının 25 ilim adamı ve mühendis olduğu sonucuna varıyor. Aynı şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışan İsveç'li doktorlar, oradaki yabancı doktorların çok küçük bir oranını oluşturur. Amerikan tıp derneği tarafından toplanan bilgilere göre 1966-67 - de Amerikan hastanelerinde sadece dört İsveçli doktor bulunmaktadır.

Hükümet politikasında ani değişme ve sınıflı ilişkilerde kopma tehdidine kanıt olarak gösterilen verilerin, ulusal mizacın köklü biçimde sola ya da sağa kayışının belirtileri olup olmadığı veya bireysel olaylar olmaktan daha ileri nitelik taşıyıp taşımadığını kestirmek için zaman erkendir. Belki, bu yılki genel seçimler, uzun dönemli öngörüler için daha sağlam bir temel sağlayabilir. Hiçbir durum statik olmamakla ve hükümetle sanayi arasındaki ilişkilerin hassas dengesi değişen koşulların ışığı altında sürekli olarak yeni düzenlemeleri özellikle gerektirmekle beraber, burada verilen bilgiler topluluğu, ekonomik ve sosyal hayatın birçok alanlarında İsveç'in, diğer batılı ülkelerin çoğundan daha başarılı işler yaptığı sonucuna ulaştırmaktadır. Bunun nedenlerini çok lehte olan doğal şartlarda mı (bol sayıda iş alanına sahip, homojen, küçük bir nüfus ve elverişli doğal kaynaklar), Avrupa'nın öteki ülkelerinin yıkıcı savaflara girmelerine karşılık İsveç'in, tarafsızlık politi-

²⁹ A. Silj : Putting the Brain-Drain in Perspective, Economic Community, Şubat 1970, Londra.

kası ile serveti korumasında mı, yoksa özel ve kamu kesiminin pragmatik görüşe sahip hünerli yöneticiler eliyle etkili biçimde yönetilmesinde mi aramak gerektiği tartışmalı bir noktadır. İleri görüşlü bir yabancı gözlemcinin işaret ettiği gibi, belki de İsveç örneğinden alınabilecek başlıca ders, «ilgili taraflar arasında elverişli bir ortamda yapılan serbest tartışmanın, genel çıkarları olumsuz yönde etkilemeden, sosyal anlaşmazlıkları önlemeyi mümkün kıldığıdır».³⁰ Hernekadar şimdiki eylemciler tarafından «korkak, gereksiz ve başarısızlığa mahkûm» olduğu iddiası ile değeri çok düşürülmüşse de, belki de İsveç hayat tarzının başlıca ayırıcı nitelikleri sayılabilecek olan «danışma, fikirbirliği ve uzlaşma», her ülkede sessiz çoğunluğu peşinde sürükleyecek bir slogan olamaz mı?*

---

³⁰ J. Mouly : International Labour Review, Mart 1967, sh. 191 ve A. Maddison : Economic Growth in the West-Comparative Experience in Europe and North America, A Twentieth Century Fund Study.

* Makalenin yazarı Londra'daki İsveç büyükelçiliğinde çalışma atasesi Mr. Bo. Carlson ve selefi Mr. Hornlund'a bilgi ve kaynakları temindeki yardımlarından dolayı teşekkür eder. Herhangi bir hatanın sorumluluğu kendisine aittir.